

és az oroszok fiatalabb nemzedékeit is egyre jobban bevonták a közösségi tevékenységekbe. Nem véletlen, hogy az elmúlt két évben az elnyomás is fokozódott. A társadalmi átalakulás azonban általában egy ország gazdasági fejlettségén alapul. Ahhoz, hogy az emberek öntudatosabb állampolgárok lehessenek, szükségük van a gazdasági jólét bizonyos minimális szintjére. Minél szegényebbek az emberek, minél elkeseredettebb a megélhetésért folytatott küzdelem, annál nehezebb elgondolkodni azon, hogy hogyan változtassák meg az ország intézményeit. Mindig a megélhetés áll az első helyen. Oroszországban 2013-ig javultak a gazdasági körülmények. Tízévnnyi fejlődés után láttuk a 2011–2012-es tüntetéseket, amelyek – ahogy én látom – visszatükrözték azt, hogy a gazdasági fejlődés miként nyilvánult meg társadalmi és politikai területen.

Aztán 2013 után megtorpant a gazdaság. Ukrajna lerohanása mindenekelőtt azt mutatta, hogy a Kreml szegénységben akarja tartani Oroszországot. Ily módon a militarizált állam könnyen térdre kényszerítheti a társadalmat annak veszélye nélkül, hogy megélné külön a politikai vagy az ellenzéki tevékenység. Elvileg ez a helyzet nagyon sokáig fennmaradhat. Sok állam hosszú évekig tarthatja polgárait ilyen elnyomás alatt.

Mi fog történni az orosz közvéleménnyel jövőre? Gyakran hallunk ilyen kijelentéseket, mint például „Túléltük az 1990-es éveket, ezt is kibírjuk majd, és ez igazából jót fog tenni a gazdaságunknak, és erőre kap tőle.”

Az a nézőpont, amely segít megértenem a Krimben történtekhez való viszonyulásukat, lehetővé teszi számomra annak megjósolását, hogy sok orosz hazafias érzelmekkel és a hatalmi konszolidáció keretein belül fog reagálni erre a háborúra. Attól tartok, hogy nem lesz tömeges háborúellenes mozgalom, és hogy kisebbségben vannak azok az oroszok, akik fájdalommal és elborzadva nézik a történeteket. Ráadásul egyre erősebb ellenszéllel fognak találkozni. Így Oroszország belső megosztottsága csak fokozódni fog, és a következményei sokkal kellemetlenebbek lesznek. Hogy

mindez meddig tart, az attól függ, hogy a politikai rendszer milyen gyorsan tud rendeződni. Ez nem lesz rövid folyamat, de az idő előrehaladtával egyre több ember számára válik majd világossá, hogy a fennálló helyzet nem az orosz társadalom javát és a jövőt szolgálja. Elkerülhetetlenek a jövőbeli változások.

Aztán majd megint napirendre kerül valamennyi, az orosz nemzeti identitást érintő kérdés. Ezeknek a jövőbeli beszélgetéseknek a kiindulópontja nem Oroszország áldozati mivolta, hanem agresszori szerepe lesz majd. Ha eljártsszunk egy pozitív forgatókönyv gondolatával a jövőre nézve, akkor egy új orosz társadalom csakis az ország által elkövetett tettekért való felelősség felvállalásából születhet meg.

A közeli jövőt illetően azonban nem látok semmilyen reménysugarat. Néha úgy tűnik, mintha utolsó reményünkötől fosztott volna meg bennünket ez a háború. Mindenesetre, próbálunk reménykedni, és várjuk a háború végét.

(Meduza)

Francis P Sempa

Atomsztyeppe

Togzhan Kasszenova: *Atomic Steppe: How Kazakhstan Gave Up the Bomb (Atomsztyeppe: Hogyan mondott le Kazahsztán az atombombáról*, Stanford University Press, 2022, 356 oldal) című könyvének recenziója

Kazahsztán, hasonlóan Ukrajnához és Fehéroroszországhoz, a Szovjetunió 1991-es bukása után ideiglenesen potenciális atomhatalommá vált. A szovjetek 104 darab SS-18 interkontinentális ballisztikus rakétát (ICBM) telepítettek a kazah sztyeppére, amelyek több mint 1400 nukleáris robbanófejet tartalmaztak. Ezek voltak a legméretesebb és legfenyegetőbb szárazföldi telepítésű szovjet nukleáris fegyverek; a szovjet összeomlás után bizonytalan volt, hogy a jövőben ki fogja ellenőrizni ezeket. A kazah születésű

Togzhan Kassenova az USA-beli Albany Egyetem tudományos munkatársa és a Carnegie Endowment for International Peace (Carnegie Alapítvány a Nemzetközi Békéért agytröszt) nem rezidens munkatársa, akinek édesapja akkoriban Kazahsztán Stratégiai Tanulmányok Központjának vezetője volt. A szerző új és időszerű könyvében elmeséli, hogy milyen diplomáciai játszmák zajlottak Kazahsztán, Oroszország és az Egyesült Államok között az 1990-es évek elején és közepén, amelyek eredményeként Kazahsztán lemondott minden, nukleáris fegyverekkel kapcsolatos igényéről.

Kassenova könyve azonban nem egyszerű diplomáciatörténet; áttekinti a kazahsztáni szovjet atomtesztet és kísérletek történetét is, amelyek az 1949 augusztusában végrehajtott első ilyen kísérlettel kezdődtek és 1989-ig tartottak, illetve ezek szörnyű egészségügyi és környezeti hatásait, amelyek a kazah földet és a lakosságot érték. Megjegyzi, hogy a szovjetek több mint 450 nukleáris kísérletet végeztek (a felszínen és a föld alatt, összesen ezer hirosimai bombának megfelelő megatonnával) Szemipalatyinszk városában, a Poligon nevű (Belgium méretű) kísérleti telepen. A környékbeli lakosok szenvedték el a nukleáris robbantások hatásait és a levegő, a víz és az élelmiszerek sugárterheltségét. A kísérleteknek áldozatul esett annak a hatalmas területnek az egytizede, amelyet a szerző természeti szépsége miatt dicsér és a „kazah irodalom bölcsőjének” nevezi.

Kazahsztán megszenvedte a korábbi szovjet intézkedéseket, köztük a mezőgazdaság sztálini kolhozosítását az 1920-as évek végén és az 1930-as évek elején, amely olyan éhínséget teremtett, hogy a becslések szerint 1,3 millió kazah halálát okozta. A nukleáris kísérletek egészségre gyakorolt hatása ugyanakkor nemzedékeken át tartott, mivel a szemipalatyinszki régióban élők leszármazottai a rákbetegségek, a halvaszületés, a születési rendellenességek és az öngyilkosság szokatlanul magas arányától szenvedtek (és szenvednek azóta is). Kasszenova így panaszkodik: A kazah sztyeppén negyven éve folyó nukleáris kísérletezés áldozatok

ezeinek az életét követelte. Az emberek fertőzött vizet és tejet ittak, és olyan állatok húsát ették, amelyek radioaktív izotópokkal szennyezett legelőkön táplálkoztak. Családok ezrei éltek át rákban és egyéb betegségekben elhalt szeretteik elvesztésének tragédiáját. A nők vagy elvetéltek, vagy csecsemőik születési rendellenességekkel jöttek világra. A szemipalatyinszki régióban élőknek mindennapjaik során az állandó nukleáris robbantásoktól való félelem és a nyomukban járó végeláthatatlan szenvedés jutott osztályrészükül.

A szerző megjegyzi, hogy a szemipalatyinszki tragédia és nyomorúság vezetett el ahhoz, hogy a gorbacsovi érában egyre hangosabbak lettek az atomenergia-ellenes mozgalom szószólói, míg a peresztrojka és a glasznosztj alatt a totalitárius állam kissé lazított a gyeplőn a másként gondolkodók tekintetében.

Amikor a Szovjetunió felbomlott, és Kazahsztán függetlenné vált, a nukleáris kísérletek abbamaradtak, de a szovjet nukleáris program fegyverei és infrastruktúrája – bár még orosz katonai ellenőrzés alatt – kazah (illetve ukrán és belorusz) földön maradtak. Mit lehetett tenni? Így gyors diplomáciai tevékenység indult meg Kazahsztán új vezetői, Oroszország és az Egyesült Államok között, amelyek azt célozták, hogy Kazahsztánból kivonják az atomfegyvereket, és biztonságba helyezték az uránt, a plutóniumot és a nukleáris infrastruktúra más elemeit, mielőtt azok a feketepiacban bukkannának fel vagy terroristák tennék rá kezüket.

Kasszenova részletesen bemutatja a diplomáciai tárgyalásokat, amelyek az egymást követő amerikai kormányok, a Borisz Jelcin vezette orosz kormány és Nurszultan Nazarbajev kazah vezető között zajlottak, beleértve a Zafir projekt nevű titkos műveletet, amelynek során a kazah kormány magasan dúsitott uránt adott át az amerikaiaknak, akik 600 kilogramm nukleáris anyagot szállítottak a Tennessee állambeli titkos atomvárosba, Oak Ridge-be, valamint a nyílt színen folyó – két amerikai szenátorról elnevezett

– Nunn-Lugar fenyegetéscsökkentési programot, amely amerikai pénzeket biztosított „a kazah területen lévő korábbi szovjet fegyverzeti infrastruktúra leszerelésére és felszámolására”. A Nunn-Lugar programot Ukrajnára és Fehéroroszországra is kiterjesztették.

Bár Kasszenova már azelőtt befejezte az Atomsztyeppét, mielőtt Oroszország lero-hanta Ukrajnát, az író állítása szerint Kazahsztán új kormányára kisebb befolyással voltak a nacionalisták, mint az új ukrán kormányra. Meglátása szerint a kazah vezetők megértették, hogy országuk északi irányban földrajzilag sebezhető Oroszországgal szemben (illetve keleten és délen Kínával szemben), ezért igyekeztek jó viszonyt fenntartani Oroszországgal, még ha együtt is működtek az USA-val. Ukrajna viszont a Nyugat felé tekintgetett, ahol az EU- és NATO-tagsággal is kacérkodott (gyakran amerikai és európai vezetők biztatására), és ezzel felszította az orosz nacionalizmust, fegyverkezési kedvet és a bizonytalanságot – mindegyik bölcs előrelátással figyelmeztetett George Kennan Oroszország-szakértő már 1996-ban és 1997-ben.

Végül, mind Kazahsztán, mind Ukrajna hasonlóan semmitmondó biztosítókat kaptak az Egyesült Államoktól és Oroszországtól cserébe azért, hogy nem támasztottak igényt az országaikban található korábbi szovjet nukleáris fegyverekre. A posztszovjet Oroszországhoz való különböző hozzáállásuk pedig mindezekig két igen különböző végkifejletet eredményezett.

Francis P Sempa a *Geopolitics: From the Cold War to the 21st Century* (Geopolitika: A hidegháborútól a 21. századig) és *America's Global Role: Essays and Reviews on National Security* (Amerika globális szerepe: Esszék és recenziók a nemzetbiztonságról) szerzője. Írásai a *The Diplomat*, a *Joint Force Quarterly*, a *The University Bookman* és más kiadványokban jelennek meg. Ügyvéd és a Pennsylvania állambeli Wilkes Egyetemen politológiát tanít.

(*Asian Review of Books*)

Michael McGonigle

Ronald Reagan nélkül nem létezne
Vologymir Zelenszkij

Az ellene megkísérelt merényletet túlélő Reagan elnök nélkül nem lett volna független Ukrajna

Az elmúlt hónapban Volodimir Zelenszkij ukrán elnök Vlagyimir Putyin orosz elnök brutális kegyetlensége ellen próbálta felszólítani népét. A volt komikus színész majdnem leküzdhetetlen akadályokkal néz szembe, golyókat és bombákat kerülget – de csak azért van olyan helyzetben, hogy ezt megtehesse, mert egy másik időszakban egy korábbi elnököt elkerült a halál, amelyet a John Hinckley merénylő fegyveréből érkező golyó szánt neki.

Zelenszkij elnök hároméves volt 1981. március 30-án, amikor Ronald Reagan kilépett a washingtoni Hilton Szállodából. Reagan előtte az Amerikai Munkaügyi Szövetség és az Ipari Szervezetek Kongresszusán (AFL-CIO) mondott beszédet. Ahogy Amerika 40. elnöke mosolyogva integetett a kint várakozóknak azon az esős kedden, eltálatla egy golyó, amely eltörte egy bordáját, belefűródött bal tüdejébe, és szétroncsolta azt, majd épp egy ujjnyira állt meg a szívtől. A csodával határos módon Reagan túlélte a merényletet.

Ronald Reagan, aki mélyen hívő keresztény volt, sokáig a „isten tervnek” tulajdonította a hihetetlen felépülését – meg volt győződve, hogy Istennek igen különleges célja volt azzal, hogy megkímélte életét.

Aznap később így írt naplójában erről a pillanatról: „Történjék bármi, az életemet Istennek köszönhetem, és igyekszem majd minden lehetséges módon szolgálni Őt.”

Az ezt követő hetekben és hónapokban Reagan elnök arra a meggyőződésre jutott, hogy élete egyetlen cél érdekében lett megkímélve: hogy megszabadítsa a világot az ateista szovjet kommunizmustól. Reagan számára nem létezett égbekiáltóbb igazságtalanság annál, mint amikor akadályozzák a hozzájutást az evangélium örömhíréhez és ily módon az örök üdvösséghez.